

HC 5, 04-10-2010, Victimologie

Voor het tentamen moet je de teksten over Georganiseerde misdaden niet te leren. Er zal waarschijnlijk ongeveer één vraag per college komen, dus vijf vragen, en een zesde vraag die alleen wordt nagekeken als het kantje boord is.

Als je kijkt naar het schema dader, overheid, samenleving en slachtoffer, zijn we nu beland bij het slachtoffer. Er wordt een experiment gedaan. Stel, een jong meisje zonder enige seksuele ervaring en een vrouw van middelbare leeftijd worden verkracht. Welke dader verdient de meeste straf? De meerderheid vindt dat de dader van de verkrachting van het meisje het zwaarst moet worden gestraft. Welk slachtoffer zou het meest aanleiding geven tot de verkrachting? De meerderheid denkt het meisje.

In de Randstad wordt regelmatig een controle van de basisadministratie uitgevoerd. De politie komt dan bij je thuis en medewerking is verplicht. Een jongen filmt dit gebeuren, maar zijn camera wordt afgepakt door de politie en hem wordt later belet zijn huis te verlaten. De politie dient vervolgens een klacht in tegen de jongen, omdat hij in het filmpje de politie "vergelijkt met nazi's". Er kwam veel commentaar op het filmpje. Hij zou niks hebben gedaan, maar veel mensen denken; waar rook is, is vuur, hij zal vast iets hebben gedaan.

In het college zijn vier studenten slachtoffer geweest van een misdaad; 1) een jongen wiens fiets is gestolen; 2) een meisje dat in een kroeg glas in haar oog kreeg, waardoor zij bijna haar oog verloor; 3) een meisje en 4) een meisje wiens fiets is gestolen.

Wat is de invloed van de misdaad op hun leven? Bij 1) niet zoveel. Bij 2) wel grotere impact. Bij 3) veel impact en bij 4) weinig impact.

Wat hebben ze gedaan na de misdaad? 1) heeft aangifte gedaan. 2) is naar de politie gegaan, maar kreeg daar te horen dat het haar eigen schuld was. 3) is naar de politie en slachtofferhulp geweest en 4) is niet naar de politie gegaan, omdat ze geen verzekering had op haar fiets.

Wat vonden ze van het handelen van de politie? 3) was tevreden: de dader werd veroordeeld en ging de gevangenis in. 2) viel het erg tegen, de politie deed niks en de dader heeft geen excuses aangeboden. Ze kreeg zelfs van de moeder van de dader te horen dat het haar eigen schuld was. Ze voelde zich machteloos. 1) heeft aangifte gedaan via internet en heeft er niks meer over gehoord.

Wat hebben ze gedaan om hun normale leven weer op te pakken?

2) heeft er veel over gepraat. Ze had aangegeven met een psycholoog te willen praten, maar vervolgens hoorde ze hier niks van terug. 3) heeft het vooral zelf verwerkt.

Heeft het gebeurde nu nog invloed op je leven?

2) nee, erger kan het niet worden. 3) ja, nog steeds.

Vond je de straf een genoegdoening? Was het naar jouw mening zwaar genoeg?

3) niet zwaar genoeg. De dader kreeg twee jaar, dat was naar haar mening te weinig.

2) nee, de dader is helemaal niet gestraft.

Kennen jullie de daders?

3) Ja.

Hadden jullie bij de afhandeling nog behoefte aan contact met de dader?

2) Nee.

3) Absoluut niet.

Er wordt een filmpje getoond waarin je kunt zien wat slachtofferschap met je doet. Op een snelweg wordt de tas van een vrouw uit haar auto gestolen. De vrouw rent de dader achterna en riskeert haar leven door de snelweg over te steken.

Hoe reageerde je naaste omgeving op het gebeurde?

1) ze vonden het vervelend.

Er kan sprake zijn van secundaire victimisatie, wanneer de politie bijvoorbeeld aan je vraagt of je je fiets wel op slot hebt gezet; is het niet (deels) je eigen schuld?

Aanvankelijk was de criminologie geïnteresseerd in de rol van het slachtoffer in het voortraject. Is er geen sprake geweest van uitlokking? Hierbij past de gedachte "geen rook zonder vuur". Verder is opvallend dat de slachtoffers vaak de dader blijken te kennen.

Toeristen lopen ook hoger risico om slachtoffer te worden. Ze hebben vaak veel waardevolle spullen bij zich en ze zijn achteloos. Daarnaast pik je de toeristen er snel uit.

Er is vaak een band tussen de dader en het slachtoffer. Vaak wordt gedacht dat het slachtoffer mede de oorzaak is van de misdaad, misschien er aanleiding toe gaf.

Uit overheidsrapporten blijkt dat misdaad nummer 1 bestaat uit kwaadwillige telefoontjes. Seksuele delicten staan bijna onderaan. Vijf jaar later is dit vrijwel gelijk, ook de percentages zijn niet significant gestegen. Het aantal slachtoffers is dus niet erg gestegen, terwijl de media anders suggereert. Het vaakst zijn er dus slachtoffers van kwaadwillige telefoontjes. Dit is strijdig met de common sense opvattingen over het slachtofferschap.

De meldingen van slachtofferschap zijn subjectief.

Waarom staan seksuele delicten bijna onderaan? Dit heeft te maken met de methodologie. De politiestatistieken zeggen vaak meer over de politie dan over de criminaliteit. Wanneer de politie bijvoorbeeld verkeersdelicten als prioriteit heeft, dan zullen de statistieken dit ook tonen.

Hebben slachtoffers bepaalde kenmerken?

Volgens Hans von Hentig is het slachtoffer medeschuldig aan het misdrijf: "blaming the victim". Dit komt uit de bijbel. Het verhaal van Job: Job was jong en succesvol, maar God stort ellende over hem heen. Zijn familie en vrienden zijn niet solidair en zeggen dat hetgeen hem is overkomen, hij aan zich zelf te danken heeft.

Dit heeft te maken met het sociaal contract van Hobbes: de mens, de mens, een wolf: de wolf is de natuurtoestand van de mens, daarom is er het sociaal contract. Iedereen moet zich aan het contract houden. Dit vereist discipline en opoffering in ruil voor veiligheid.

We verwachten dat iedereen zich aan het contract houdt, omdat iedereen daar beter van wordt. Er is dan een toestand van vrede en vooruitgang en geen criminaliteit.

Lerner (Canadese psycholoog) noemt dit "the belief in a just world". Wie dit vertrouwen verliest, kan als sociaal wezen niet goed meer functioneren. Het gevolg is dat criminaliteit/misdaden flagrante schendingen zijn van het sociaal contract.

Eigenrichting is niet toegestaan.

Het geloof in een rechtvaardige wereld bepaalt de reactie op de dader en op het slachtoffer. Het vertrouwen is het sterkst geschokt bij het slachtoffer. Dit geldt voor beroving op straat (vaar door een onbekende), maar nog sterker bij een seksueel of geweldsmisdrijf (vaak door een bekende die men vertrouwde).

Het trauma van het slachtoffer houdt in dat hij het vertrouwen verliest in de medeburger. Juist daarom zou men veel steun verwachten van familie en vrienden. Men zou verwachten dat ze het geschokte vertrouwen van het slachtoffer weer zouden willen herstellen, maar dat doen ze niet, juist integendeel. Waarom?

Men denkt vaak dat het (deels) de eigen schuld is van het slachtoffer. De confrontatie van het slachtoffer met het misdrijf vormt een ernstige en acute bedreiging voor het geloof in een rechtvaardige wereld. Als het slachtoffer buiten zijn eigen schuld slachtoffer is geworden, wil dat zeggen dat de wereld minder rechtvaardig is dan men altijd heeft geloofd.

Samengevat: hoe gruwelijker de gevolgen van het slachtoffer zijn, hoe groter de dreiging is voor anderen; hoe groter de drang is om zichzelf gerust te stellen. Hoe meer behoefte het slachtoffer heeft om te worden gerustgesteld, hoe kleiner de kans is dat hij/zij dat krijgt.

Lerner beschrijft een experiment waarin proefpersonen een moreel oordeel moeten geven over de dader en het slachtoffer van een verkrachting van respectievelijk een gescheiden vrouw en een meisje zonder seksuele ervaring. De proefpersonen vonden dat de dader van het meisje zwaarder moest worden gestraft en dat het meisje meer aanleiding tot de verkrachting gaf. Dit komt door de bedreiging.

Dan komen we bij de cognitieve dissonantie theorie. Dissonantie houdt in dat cognities (gedachten, gevoelens, opvattingen) niet met elkaar zijn te rijmen, bijvoorbeeld: 'ik rook' en 'ik leef gezond'. Dissonantie leidt tot een ongemakkelijk gevoel. Mensen streven naar een gunstig zelfbeeld (iedereen ziet zichzelf graag als consistent, competent, en moreel). Als dat zelfbeeld wordt bedreigd, voelt men zich ongemakkelijk en wil men ingrijpen.

Er zijn verschillende neutralisatie-technieken.

Veel mensen die misdrijven plegen weten zeer goed dat dit verkeerd is. Ze bouwen een schuldgevoel op en ontwikkelen afweermechanismen door middel van rationalisaties:

1. ontkenning van verantwoordelijkheid: het was zelfverdediging (in geval van agressief gedrag)
2. ontkenning schade of nadeel: "ze zijn toch verzekerd" (vermogenscriminaliteit)
3. ontkenning van het slachtoffer: "iedereen doet het" (fietsendiefstal)
4. veroordeling van de veroordeelaars: de belasting is te hoog (belastingfraude)
5. beroep op hogere plichten: "hij was mijn vriend, ik wilde hem niet ontvallen"

Mendelsohn was benieuwd naar de reacties van de omgeving op arrestaties van onschuldige burgers ten tijde van de zuiveringskampen van Stalin. Men had geen solidariteit met de slachtoffer. Er was een onkritische aanvaarding van de beschuldigingen die tegen de gearresteerden werden ingebracht. Ze vonden dat de slachtoffers het er wel naar hadden gemaakt. Dit versterkte de macht van Stalin.

Mendelsohn ontdekte dat het reacties ter geruststelling waren en tegen willekeur.

De omgeving gelooft de rechtvaardiging van de dader voor het gedrag. Dit stelt de omgeving gerust. Een mishandelde vrouw die van de omgeving voortdurend te horen krijgt dat ze het er wel naar heeft gemaakt, verliest haar strijdvaardigheid en komt in een neerwaartse spiraal terecht.

Het slachtoffer is anders dan wij: ze worden gevictimiseerd ("geboren verliezers").

Door de mechanismen weet de burger zijn gemoedsrust te bearen ten midden van de hem omringende criminaliteit. Psychologisch is het een strategie die het overleven vergemakkelijkt.

Scundaire victimisatie zie je wanneer bij de politie of het OM wordt gevraagd of het slachtoffer geen eigen schuld had; had hij bijvoorbeeld wel een slot op zijn fiets?

Mendelsohn zegt dat er risicofactoren zijn voor het slachtofferschap en dat je jezelf wel op beperkte mate kan beschermen. De opvatting kan leiden tot blaming the victim.

Een risicofactor is wanneer je in een grote stad woon. Hier heb je twee keer zoveel kans slachtoffer te worden, vooral op het gebied van bijvoorbeeld fietsendiefstal en zakkenrollerij.

Hoe kleiner de gemeente, hoe kleiner de kans is slachtoffer te worden. Er is in een grote stad minder sociale controle, er zijn meer mensen, men gaat meer uit. Verder hebben studenten meer kans en mannen ook. Bejaarden hebben minder kans, maar zijn wel banger. Andere risicofactoren zijn minderheidsgroepen, bepaalde beroepen, levenswijze, bedrijven en winkels die elektronica verkopen.

Er zijn verschillende factoren van slachtoffers:

1. Aantrekkelijkheidsfactor: bijvoorbeeld wanneer iemand luxe goederen heeft of agressie opwekkende kenmerken.
2. Blootstellingsfactor: is er gelegenheid een delict te plegen, bijvoorbeeld opereren in de massa. Toeristen zijn hier makkelijk.
3. Herhaald slachtofferschap: er is een grote kans dat een slachtoffer binnen zes maanden opnieuw slachtoffer wordt, bijvoorbeeld bij inbraak: de dief kent de weg en de spullen zullen waarschijnlijk zijn vervangen.